

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 มุ่งฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีความสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะหรือผู้กำกับให้รู้วิธีศึกษาค้นคว้าความรู้ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่จะเป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนรู้จัก คิด ทำ และแก้ปัญหาได้หรือไม่อย่างไรมันก็คือคำถาม

คำถามเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจและค้นหาคำตอบ ในสิ่งที่ตนสงสัยหรืออยากรู้อยากเห็น ซึ่งล้วนต้องอาศัยการตั้งคำถามเพื่อเป็นแนวทางที่นำไปสู่การค้นพบคำตอบของปัญหานั้น ๆ

ในด้านการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือนอกระบบโรงเรียน หรือแม้จะจัดการสอนด้วยวิธีใดก็ตาม คำถามย่อมต้องเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการดำเนินการเรียนการสอนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มนุษย์เราได้เห็นความสำคัญของคำถามและรู้จักใช้คำถามในการเรียนการสอนมาเป็นเวลานานนับพันปีแล้ว จะเห็นได้จากการที่โซเครตีส (Socratis) นักปรัชญาชาวกรีกได้ใช้วิธีการตั้งคำถามเป็นเครื่องมือในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้¹

¹ในครุฑุทิตนประสิทธิ์ชัยล, "การศึกษาความสามารถในการใช้คำถามสำหรับการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ของนักศึกษา ระดับ ป.กศ.สูงและครูประจำการที่ผ่านการอบรมตามหลักสูตร สสวท" วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2521), หน้า 2.

จึงนับได้ว่าคำถามเป็นองค์ประกอบอันสำคัญของการเรียนการสอน เพราะคำถามแทรกอยู่กับวิธีสอนทุกวิธีไม่ว่าจะเป็นการสอนแบบใด ๆ ก็ตาม

นักการศึกษาทุกยุคทุกสมัยเชื่อว่า ทักษะการใช้คำถามของครูมีบทบาทต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกระดับเป็นอย่างมาก เพราะคำถามเป็นสื่อกระตุ้นเร้าความสนใจ และชี้แนะให้นักเรียนได้คิดค้นหาคำตอบในปัญหาต่าง ๆ และนอกจากนี้ยังใช้คำถามในการประเมินผลการเรียนการสอนอีกด้วย นักการศึกษาท่านหนึ่งคือ เอ. เอ. คาริน (A.A. Carin) ได้กล่าวไว้ว่าไม่มีวิธีสอนใด ๆ ที่ครูใช้สอนมากไปกว่าวิธีการใช้คำถาม¹ เนื่องจากการใช้คำถามเป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง การที่ครูจะให้นักเรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสอน ครูจะต้องมีศิลปะและทักษะในการถามคำถาม นักการศึกษาอีกท่านหนึ่งคือ อาร์. ที. คันทิงแฮม (R.T. Cunningham) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคำถามว่า วิธีการใช้คำถามของครูมีผลโดยตรงต่อการคิดของนักเรียนที่แสดงออกเพื่อตอบคำถามของครู² ทั้งนี้เพราะคำถามเป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้นักเรียนใช้ความคิดหาเหตุผลที่ถูกต้องและเหมาะสมในการตัดสินใจหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ ผลการวิจัยของนักศึกษาซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายได้รายงานเกี่ยวกับการใช้คำถามของครู ทำให้เราได้ทราบถึงความสำคัญของคำถามได้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือ ทาบา (Taba) ลีไวน์ (Levine) และเอลซี (Elzey) พบว่าระดับความคิดเพื่อตอบคำถามของนักเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมากกับคำถามของครู และประเภทคำถามที่ครูใช้, แล้วยัง

¹ A.A. Carin and R.B. Sund, Developing Questioning

Techniques: A Self Concept Approach (Ohio : Charles E. Merrill Co., 1971), p. 37.

² R.T. Cunningham, "Developing Questions-Asking Skill,"

Developing Teaching Competencies (New York: Prentice Hall, 1971), p. 85.

พบต่อไปอีกว่า คำถามของครูมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอื่น ๆ ของนักเรียนอีกด้วย¹ ประโยชน์ของคำถามยังมีอีกมากถึงที่ลาดีคาบอล (Ladicabal) ได้กล่าวไว้ซึ่งแยกเป็นรายข้อได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อค้นหาความสนใจของนักเรียน
2. เพื่อวินิจฉัยความยากง่ายของบทเรียน
3. เพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมให้เข้ากับบทเรียน
4. เพื่อนำความสนใจของนักเรียนเข้าสู่บทเรียน
5. เพื่อพัฒนาความเข้าใจและทัศนคติของผู้เรียน
6. เพื่อใช้ฝึกทักษะต่าง ๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้น
7. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเหตุและผล
8. เพื่อฝึกนักเรียนให้มีความกล้าที่จะนำความคิดต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้
9. เพื่อฝึกให้นักเรียนมีความกล้าในการประเมินสิ่งต่าง ๆ ได้²

สำหรับประเทศไทยเรา นักการศึกษาได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของคำถามโดยถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่ครูควรจะต้องจัดขึ้นเพื่อพัฒนาวิธีการคิดอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่เด็ก เพราะนอกจากจะเป็นการทบทวนความรู้พื้นฐานแล้ว ยังช่วยประเมินผลการเรียนการสอน กระตุ้นนักเรียนให้สนใจเรียน และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้มีทักษะในการคิด แก้ปัญหา ตัดสินใจ หรือสรุปผล

ศิริกาญจน์ โกลสุภัก์ ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของคำถามไว้ว่า สิ่งที่จะช่วยให้

¹Taba, Levine and Elzey, Thinking in Elementary School Children Cooperative Research Project No. 1574 San Francisco State College, California, 1964, p. 177.

²Ampard S. Ladicabal and Others, Method and Principle of Teaching, (London : phoenix press, 1970), p. 234.

นักเรียนคิดเป็น แก่ปัญหาเป็น มีวิธีการคิดได้คั้นั้น คือ ความสามารถในการตั้งคำถามของครู¹ และยุพา ส่งศิริ มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับ ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ว่า ในกระบวนการเรียนการสอน ไม่ว่าจะป็นวิชาใดก็ตาม การตั้งคำถามเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้²

ในเรื่องคุณภาพที่ดีของคำถามนั้น แชนเดอร์ (Sanders) กล่าวว่า จะต้องประกอบด้วยความแม่นยำ ชัดเจน สัมพันธ์กับเนื้อหาและมุ่งตรงไปยังการเรียนรู้และความคิดมากกว่าความจำ³ ตลอดปีการศึกษาหนึ่ง ๆ นักเรียนจะได้รับคำถามแตกต่างกัน ไม่ว่าจะคำถามนั้นจะเป็นคำถามแบบปากเปล่า หรือแบบที่เขียนขึ้น ครูที่ฉลาดจะต้องมีความสามารถในการใช้คำถามได้อย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง ตั้งคำถามได้หลาย ๆ รูปแบบ และมีคุณภาพดี นักการศึกษาอีกท่านหนึ่งคือ ฮาร์รี่ (Harry) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพที่ดีของคำถามเพิ่มเติมว่าจะต้องมีจุดมุ่งหมายไม่มีกลลวงให้นักเรียนไขว้เขว⁴

สำหรับนักการศึกษาไทยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ในแง่มุมมองต่าง ๆ ทำให้รู้จักคุณภาพของคำถามให้กว้างขวางออกไป ชำรง บัวศรี กล่าวว่า คุณภาพของคำถามที่ดีจะต้องชัดเจน เข้าใจง่าย มีจุดมุ่งหมายแน่นอน เราใจให้นักเรียนใช้ความคิด

¹ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, "เทคนิคการตั้งคำถาม," ประชาศึกษา 11 (ตุลาคม 2521): 15

²ยุพา ส่งศิริ, ส. จิ. ป. ลี. ภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คำรวจ, 2515), หน้า 189.

³Norris M. Sanders, Classroom Questions (New York: Harper & Row, 1966), p. 9.

⁴Barry Harry, A Synthesis of Teaching Methods (New York: Prentice Hall 1973), p. 48.

อยากทำ สร้างสิ่งกับต่าง ๆ และการตั้งคำถามจะต้องคำนึงถึงประสบการณ์ พื้นฐานและ
วัยของนักเรียนด้วย¹ โรจนี จะโนภาษ ได้ให้ความคิดเห็นแตกต่างออกไปจากชาร์ง
บิวส์รี ว่า การถามคำถามที่มีคุณภาพที่ดีนั้นจะให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ระดับต่าง ๆ
ไม่ใช่ความจำอย่างเดียวเพียงนี้เพื่อพัฒนาความคิดเห็นของผู้เรียน ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
ในแง่มุมต่าง ๆ และคำถามนั้นจะต้องไม่เป็นคำถามซ้อนคำถามหรือคำถามเชิงปฏิเสธ²
ศิริกาญจน์ โกลุสม์ ให้ความคิดเห็นแตกต่างออกไปอีกว่า คำถามที่มีคุณภาพดี เป็น
คำถามที่ตอบได้หลายคน และตอบได้หลายอย่างทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผล ผู้ตอบไม่รู้สึกล
กับข้องใจเกินไป มุ่งที่เหตุผลตามความเป็นจริง ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นและเหตุผล
ได้อย่างเสรี เป็นคำถามที่วางแผนมาดีแล้ว มีลำดับชั้น ผู้ตอบไม่สับสนและสามารถ
ติดตามไปที่ละขั้นตอนให้เวลาแก่ผู้ตอบ เราใจให้ตอบเพราะมีการเสริมแรง³

การถามคำถามในการสอนเรื่องเดียวกันอาจจะแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
ครู นักเรียน และสถานการณ์ ได้มีนักศึกษาค้นคว้าหลายท่านพยายามจำแนกคำถามออกเป็น
ประเภทต่าง ๆ คำถามแต่ละประเภทมีจุดมุ่งหมายไม่เหมือนกัน ในการสอนนอกจากจะ
ใช้คำถามย่อย ๆ แล้ว ยังใช้คำถามหลาย ๆ รูปแบบอีกด้วย นักการศึกษาผู้เชี่ยวชาญ
ด้านการวัดผลและประเมินผลซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือ บลูม (Bloom)
ได้จำแนกคำถามออกเป็นประเภทต่าง ๆ (ซึ่งต่อมาได้เป็นแนวคิดและพื้นฐานในด้านการ
วัดผลและประเมินผลมาจนถึงปัจจุบันนี้) ได้แก่

ประเภทที่ 1 ความรู้ - ความจำ (Knowledge) ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องใด
เรื่องหนึ่งนั้น จะต้องมีพฤติกรรม 2 อย่าง คือ จำเรื่องนั้นได้กับระลึกเรื่องราวนั้นออก

¹ชาร์ง บิวส์รี, "ศิลปะการใช้คำถาม" วิทยาจารย์ 6 (สิงหาคม 2507): 432.

²โรจนี จะโนภาษ, "การตั้งคำถาม" อัครสำเนา

³ศิริกาญจน์ โกลุสม์, "เทคนิคการตั้งคำถาม," : 15.

ประเภทที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehension) ผู้ที่มีความเข้าใจย่อมสามารถเข้าใจความจากบรรดาข้อสารทั้งปวงได้ ความเข้าใจนี้หมายถึงความสามารถในการตีความ แปลและบันทึกย่อรวมกัน

ประเภทที่ 3 การนำไปใช้ (Application) ผู้เรียนสามารถนำความรู้และความเข้าใจจากที่เรียนไปแล้วไปใช้ในสถานการณ์จริง ๆ หรือสถานการณ์จำลองที่คล้ายคลึงกันได้

ประเภทที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) ผู้เรียนสามารถแยกเรื่องราวที่สมบูรณ์ออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ เรื่องราวนั้นมีความสำคัญอยู่ที่ตรงไหน และส่วนย่อย ๆ นั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันอย่างไร และส่วนย่อย ๆ นั้นนำมารวมกันเป็นเรื่องราวที่สมบูรณ์โดยบุคคลใด

ประเภทที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) ตรงข้ามกับการวิเคราะห์ คือ ผู้เรียนสามารถผสมส่วนย่อย ๆ เข้าไปเป็นเรื่องเดียวกัน หรือสามารถนำเอาหน่วยความรู้ต่าง ๆ มาจัดระเบียบใหม่ให้มีความกระจ่างชัดกว่าเดิม และมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม

ประเภทที่ 6 การประเมินค่า (Evaluation) ผู้เรียนสามารถวินิจฉัย ประเมินค่าวัสดุหรือผลงานต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมอย่างมีหลักเกณฑ์ ให้ความคิดและทัศนคติที่เป็นนามธรรมได้¹

จากการแยกประเภทคำถามของบลูม (Bloom) ดังกล่าวมานี้ ถ้าครูได้นำไปใช้ในการเรียนการสอนก็จะทำให้นักเรียนได้ใช้ความคิดตลอดจนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้เป็นอย่างดีในวันหนึ่ง ๆ ครูถามคำถามมากมายหลายข้อ ดังที่ สตีเวน (Steven) ได้ศึกษา และพบว่าสี่ในห้าของเวลาเรียนได้ถูกใช้ไปในการ

¹ Benjamin S. Bloom, Taxonomy of Educational Objectives

(New York: David McKay Company, 1956), pp. 62-85.

ตั้งคำถามและคำตอบ¹

แม้ว่าครูจะใช้คำถามมากมายจนได้รับสมญานามว่า นักถามคำถามอาชีพ ก็ยังมีครูเป็นจำนวนมากใช้วิธีการถามหรือมีทักษะในการถามคำถามยังไม่ดีพอ ทั้ง ๆ ที่มีความเข้าใจคำถามประเภทต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จากการสังเกตเพื่อนครูในโรงเรียนเดียวกันและเพื่อนครูในกลุ่ม พบว่า ครูเป็นจำนวนมากมีพฤติกรรมในการถามคำถามที่แตกต่างกัน เป็นต้นว่า

- ถามคำถามก่อนแล้วจึงเรียกนักเรียนให้ตอบ ✓
- เรียกชื่อนักเรียนก่อนแล้วจึงตั้งคำถาม ✓
- ตั้งคำถามแล้วนำคำตอบส่วนหนึ่งให้นักเรียน หรือครูตอบคำถามเสียเอง
- ถามแล้วให้นักเรียนตอบคำถามทันที
- ถามแล้วเว้นระยะเวลาให้นักเรียนคิดหาคำตอบ
- ถามคำถามซ้ำ ๆ
- ถามแต่นักเรียนเก่งมากกว่า
- ถามแต่นักเรียนอ่อนมากกว่า
- ถามให้นักเรียนตอบพร้อมกันทั้งแถวหรือทั้งชั้นเรียน
- นักเรียนตอบถูกแล้วให้คำชมเชย
- นักเรียนตอบถูกแล้วครูเฉย ๆ
- นักเรียนตอบผิด ๆ แล้วถูกครูดุ ทอว่า หรือทำโทษ
- นักเรียนตอบผิดแล้วให้เพื่อนช่วยคิดหาคำตอบที่ถูกให้ หรือครูช่วยเสียเอง

ฯลฯ

¹Steven, R. "The Question as a Measure of Efficiency in Instruction: A Critical Study of Classroom Practice" Teachers College Contributions to Education, (1912, No. 48), : 47

นอกจากการสังเกตทักษะการใช้คำถามของครูแล้ว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เกี่ยวกับทักษะการใช้คำถามของครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ในสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอบ้านโป่ง สรุปได้ดังนี้ สิริรัตน์ อรรถเศรษฐากร ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการใช้คำถามของครูว่า

- ให้นักเรียนเงี่ยบ ตั้งใจฟังขณะที่ครูถามคำถาม
- ให้ความเวลาคิดถ้าคำถามยาก
- ถ้าตอบคำถามไม่ได้ ถามคำถามเดิมซ้ำอีกและให้คิดดี ๆ
- ถ้าตอบไม่ได้ ครูอาจจะแนะคำตอบให้
- ทำโทษนักเรียนเป็นบางครั้ง ถ้าตอบผิด ๆ
- เรียกชื่อนักเรียนก่อนตั้งคำถาม ถ้าเด็กเหม่อ¹

ศรีนวล สิมปะนพฤกษ์ ให้ความเห็นเกี่ยวกับทักษะการใช้คำถามดังนี้

- ถ้าคำถามง่าย ให้นักเรียนตอบคำถามทันที
- เรียกนักเรียนกลุ่มอ่อนตอบคำถามมากที่สุด
- ตอบคำถามง่าย ๆ ไม่ได้ถูกทำโทษ
- ให้นักเรียนกลุ่มเก่งช่วยคนหาคำตอบให้นักเรียนอ่อน ถ้าช่วยไม่ได้ครูแนะให้²

วีระ หังจันทร์ ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการใช้คำถามดังนี้

- แนะนำคำตอบให้นักเรียนบ้าง ถ้าตอบไม่ได้
- ทำโทษนักเรียน ถ้าไม่ตั้งใจฟังคำถาม

¹ สิริรัตน์ อรรถเศรษฐากร, อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านห้วยกระบอก สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2523.

² ศรีนวล สิมปะนพฤกษ์, อาจารย์ 1 โรงเรียนวัดรางวาลย์ สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2523.

- ให้ความลึคิดในการตอบคำถามที่ค่อนข้างยาก
- ไม่ได้ให้คำชมเชยเสมอไป ถ้าตอบถูก¹

จากประสบการณ์การสอนของผู้วิจัยเอง พบว่า เมื่อครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบทีละคน นักเรียนจะยืนตรง และตอบคำถามอย่างทันทีไม่ได้ อาจเป็นเพราะนักเรียนฟังคำถามไม่เข้าใจหรือไม่ได้ตั้งใจฟังคำถาม ยิ่งเป็นคำถามที่ให้แสดงความคิดเห็นแล้ว นักเรียนส่วนมากไม่กล้าตอบ แม้ว่าครูจะเรียกให้นักเรียนคนอื่นตอบคำถามเกี่ยวกับนักเรียนผู้นั้นก็จะมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ครูต้องกล่าวคำถามซ้ำ ๆ อีก ผู้วิจัยได้นำปัญหาดังกล่าวนี้มาคุยกับเพื่อนครู ก็ได้ข้อมูลที่คล้ายคลึงกัน และเมื่อถามถึงวิธีการแก้ปัญหา ครูส่วนใหญ่มักไม่ได้แก้ปัญหาที่ตัวครู แต่จะเพ่งเล็งถึงตัวนักเรียนเป็นสำคัญ โดยมิได้คำนึงถึงพฤติกรรมในการถามคำถามของตนเองว่า มีอิทธิพลต่อกระบวนการคิดของนักเรียนมากน้อยเพียงใด จากการสังเกต การสัมภาษณ์และประสบการณ์ของผู้วิจัย ครูมีพฤติกรรมการใช้ทักษะคำถามบางประเภทคล้ายคลึงกัน และทักษะการใช้คำถามบางประเภทแตกต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเป็นตัวแปรทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการสอนภาษาไทยแตกต่างกันไปด้วย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เรื่องจุดอ่อนด้านทักษะเบื้องต้นทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาในปี พ.ศ. 2516 พบว่า ในด้านกรอ่านเอาเรื่องนักเรียนเรียนอ่อนมาก ยังไม่สามารถตอบคำถามประเภทที่ใช้ความคิดได้² ผู้วิจัยเห็นว่าวิชาภาษาไทย วรรณคดี และหลักภาษา เป็นวิชาพื้นฐานในการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ เพราะมีเรื่องราวของบุคคล ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี สถานการณ์ ปัญหาต่าง ๆ ความเป็นมาของภาษา การเปรียบเทียบส่วนต่าง ๆ การตีความ การแปลความ ตลอดจนความสามารถในการใช้ภาษาให้ถูกต้องและคล่องแคล่ว

¹ วีระ หังจันทร์, อาจารย์ 1 โรงเรียนศาลเจ้าแม่เบ็กไฟโร, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2523.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยประสิทธิภาพประถมศึกษา: จุดอ่อนด้านทักษะเบื้องต้นทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษา, หน้า 22.

ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายให้นักเรียนได้คิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย ถ้าครูเข้าใจคำถามประเภทต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง และมีทักษะการใช้คำถามที่เหมาะสมในขบวนการเรียนการสอนแล้ว จะทำให้ผลสัมฤทธิ์การสอนวิชาภาษาไทยและวิชาอื่น ๆ ดีขึ้นไปด้วย

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยพบว่า ครูภาษาไทยในกลุ่มโรงเรียนที่ผู้วิจัยทำการสอนอยู่ ให้ความสนใจแก่ภาษาไทยไม่มากเท่าที่ควร ครูมักจะให้นักเรียนอ่านทีละคนบ้าง เป็นกลุ่มบ้าง ครูที่ทำการสอนมานานจำเนื้อเรื่องได้ ครูก็มักตั้งคำถาม "ปากเปล่า" ในขณะที่สอนนั้นเป็นคำถามปัจจุบันทันด่วน ไม่ได้เตรียมล่วงหน้า ซึ่งทำให้มีทักษะในการใช้คำถามไม่ดีนัก คำถามส่วนใหญ่จึงเป็นคำถามประเภทความจำ คือให้ตอบ ใคร อะไร ที่ไหน อย่างไร เป็นการเน้นให้จำเนื้อเรื่องที่อ่านมากกว่าจะนำเอาประโยชน์จากเนื้อเรื่องไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจจะเป็นผลที่ทำให้การเรียนการสอนภาษาไทยไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะเด็กในระดับประถมศึกษาสามารถฝึกให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ตลอดจนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่อยากจะทำการศึกษาสังเกตทักษะการใช้คำถามและวิเคราะห์ลักษณะคำถามของครูที่สอนวิชาภาษาไทยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้กว้างขวางออกไปอีก เพื่อว่าผลการวิจัยนี้ อาจเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาหรือปรับปรุงพฤติกรรมของครูในการถามคำถามต่อไปได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะคำถามที่ครูใช้ในการสอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนของอำเภอบ้านโป่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อสังเกตทักษะการใช้คำถามของครูที่สอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนของอำเภอบ้านโป่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือครูสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน จากโรงเรียน 30 โรงเรียน ในอำเภอบ้านโป่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี
2. ศึกษาลักษณะคำถามและทักษะการใช้คำถามที่ครูใช้ในขณะสอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2522
3. จัดประเภทของคำถามที่ได้จากการสังเกตตามลักษณะการจำแนกคำถามของบลูมค่านความรู้ ความจำ
4. ศึกษาเฉพาะทักษะการใช้คำถามของครูสอนภาษาไทย ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 12 ข้อ ได้แก่
 - 4.1 เรียกชื่อนักเรียนก่อนตั้งคำถาม
 - 4.2 ถามคำถามให้ตอบพร้อมกันทั้งชั้น
 - 4.3 ทวนคำถามตนเอง
 - 4.4 ตอบคำถามตนเอง
 - 4.5 ทวนคำตอบของนักเรียน
 - 4.6 ตอบคำถามทีละคน
 - 4.7 ครูกวาดสายตาทาขณะที่ถามทั่วชั้นเรียน
 - 4.8 เว้นระยะเวลาให้นักเรียนคิดหาคำตอบ
 - 4.9 เปิดโอกาสให้นักเรียนหลายคนตอบคำถามเดียวกัน
 - 4.10 เปลี่ยนแปลงคำถามให้ง่ายขึ้นเพื่อให้นักเรียนตอบคำถามได้
 - 4.11 ชมเชยนักเรียนเมื่อตอบคำถามถูกต้อง
 - 4.12 พฤติกรรมอื่น ๆ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ลักษณะคำถามและทักษะการใช้คำถามของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้บันทึกพบไว้ ถือว่าเป็นตัวแทนของลักษณะคำถามและทักษะการใช้คำถามที่ครูใช้สอนจริง ๆ ในห้องเรียน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้ และเกิดขึ้นตาม

ปกติมิใช่เป็นสิ่งที่ผู้ถูกสังเกตเตรียมไว้พร้อมแล้ว

2. แบบสังเกตที่ได้ตรวจแก้ไข โดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ถือได้ว่ามีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

3. การสังเกตลักษณะคำถามและทักษะการใช้คำถามของครู จะไม่คำนึงถึงเนื้อหาที่แตกต่างกัน

ความจำกัดของการวิจัย

1. การที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการสอนของครูในห้องเรียนอาจทำให้พฤติกรรมการเรียนการสอนทั้งของนักเรียนและครูแตกต่างไปจากที่เคยปฏิบัติ ซึ่งอาจมีผลทำให้การวิจัยไม่สมบูรณ์

2. การเจาะจงกลุ่มตัวอย่างอาจทำให้ไม่ได้ตัวแทนที่แท้จริงในการศึกษา จึงทำให้การนำผลการวิจัยไปใช้มีขอบเขตจำกัด

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะคำถาม หมายถึง คำถามที่ครูใช้ถามในห้องเรียนซึ่งจำแนกตามแบบของบลูม (Bloom's Taxonomy) (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข)

พฤติกรรมหมายถึง การแสดงออกซึ่งปรากฏให้ผู้อื่นเห็นได้

ทักษะการใช้คำถาม หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการถาม เพื่อให้ได้คำตอบ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข)

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษารวบรวมความรู้เกี่ยวกับลักษณะคำถาม และทักษะการใช้คำถาม จากหนังสือวารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหลักสูตรและเนื้อหาภาษาไทยเฉพาะเรื่อง

2. การสุ่มตัวอย่างประชากรโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจงจากครูสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอบ้านโป่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี ใกล้เคียงจำนวนโรงเรียน 30 โรงเรียน ครู 30 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 44 โรงเรียน ครูจำนวน 45 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสังเกตลักษณะคำถามและทักษะการใช้คำถามของครูภาษาไทย และแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะคำถามและทักษะการใช้คำถามของครูภาษาไทย

สร้างแบบสังเกตเพื่อจำแนกลักษณะคำถามของครูตามแนวการจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (Bloom) ด้านความรู้ความจำ (Cognitive Domain) แบบสังเกตเพื่อสำรวจทักษะการใช้คำถามของครู และสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาความเข้าใจของครูเกี่ยวกับลักษณะคำถามประเภทต่าง ๆ และทักษะการใช้คำถาม

4. นำแบบสังเกตและแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่านตรวจ และให้คำแนะนำเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุง

5. นำแบบสังเกตที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับครูสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลวัดบ้านโป่ง และโรงเรียนเทศบาลถนนทรงพล อำเภอบ้านโป่ง โรงเรียนละ 2 คน จำนวน 4 คน เพื่อหาความเที่ยงโดยที่ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตคนที่ 1 และผู้ช่วยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตคนที่ 2 สังเกตการสอนคนละ 3 ครั้ง รวมเป็น 12 ครั้ง แล้วนำผลกาสังเกตมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์

6. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วทดลองใช้กับครูที่สอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งไม่ใช่เป็นตัวอย่างประชากรจำนวน 10 คน แล้วนำมาแก้ไขให้เป็นฉบับสมบูรณ์

7. นำแบบสังเกตฉบับสมบูรณ์ไปใช้สังเกตตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นครูสอนภาษาไทย ขณะสอนวรรณคดีและหลักภาษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2522 จำนวน 30 คน คนละ 3 ครั้ง รวม 90 ครั้ง

8. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับตัวอย่างประชากรซึ่งเป็นครูสอนภาษาไทย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2525 ซึ่งเป็นครูที่ผู้วิจัยเคยไปสังเกตการสอน จำนวน 25 คน

9. วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีแจกแจงความถี่ ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

10. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นแนวทางในการสร้างลักษณะคำถาม และทักษะการใช้คำถามของครูที่สอนภาษาไทย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในการที่จะฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาไทยอย่างมีเหตุผล

ข้อบกพร่องของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการสอนของครู 30 คน มีครูทำข้อทดสอบเพียง 25 คน แต่ไม่อาจเอาบุคคลอื่นเข้ามาวัดผลได้ เพราะเป็นบุคคลที่ผู้วิจัยไม่ได้สังเกต

คุรุศาสตร์วิทยาทน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย